

MINTAQAVIY IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH OMILLARI VA USTUVOR YO'NALISHLARI

Komilova Mukammal Shavkatovna

Samarqand davlat arxitektura qurilish universiteti.

“Iqtisodiyot” kafedrası mudiri

Raximova Dildora Zafar qizi

Samarqand davlat arxitektura qurilish universiteti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17929392>

Annotatsiya. Mazkur maqolada mintaqaviy iqtisodiyotning mohiyati, uni rivojlantirish omillari, hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlar hamda iqtisodiy o'sishning hududiy xususiyatlari tahlil qilinadi. Mintaqaviy siyosatning asosiy maqsadi hududlar o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish, resurslardan samarali foydalanish va aholining turmush darajasini yaxshilashdan iborat. Shuningdek, O'zbekiston tajribasi asosida mintaqaviy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, innovatsion klasterlar yaratish va raqamli texnologiyalarni joriy etish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: mintaqaviy iqtisodiyot, hududiy rivojlanish, investitsiya, infratuzilma, iqtisodiy siyosat, bandlik, raqamli iqtisodiyot, klaster, innovatsiya.

Аннотация. В статье рассматриваются сущность и значение региональной экономики, анализируются основные факторы её развития и направления повышения экономической активности в регионах. Цель региональной политики состоит в снижении социально-экономических различий между территориями, эффективном использовании ресурсов и повышении уровня жизни населения. На примере Узбекистана освещаются вопросы диверсификации региональной экономики, формирования инновационных кластеров и внедрения цифровых технологий.

Ключевые слова: региональная экономика, территориальное развитие, инвестиции, инфраструктура, экономическая политика, занятость, цифровая экономика, кластер, инновации.

Abstract. This article examines the essence and significance of regional economics, analyzes the main factors influencing its development, and outlines key directions for enhancing regional economic activity. The goal of regional policy is to reduce socio-economic disparities between territories, ensure efficient use of resources, and improve the population's living standards. Based on Uzbekistan's experience, the paper highlights regional economic diversification, the creation of innovative clusters, and the implementation of digital technologies.

Keywords: regional economy, territorial development, investment, infrastructure, economic policy, employment, digital economy, cluster, innovation.

Kirish. Mintaqaviy iqtisodiyot – bu mamlakat ichidagi hududlarning iqtisodiy faoliyati, ishlab chiqarish salohiyati va resurslardan foydalanish samaradorligini o'rganadigan iqtisodiy fan sohasi bo'lib, milliy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismidir. Mintaqaviy rivojlanish orqali iqtisodiyotda muvozanatli o'sish, ijtimoiy barqarorlik va resurslardan samarali foydalanish ta'minlanadi.

O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng, mintaqaviy iqtisodiy siyosat milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida alohida o'rin egalladi. Ayniqsa, 2017–2024 yillarda iqtisodiy islohotlarning yangi bosqichi doirasida hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatini aniqlash, yangi sanoat zonalarini tashkil etish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va investitsion jozibadorlikni oshirish borasida sezilarli ishlar amalga oshirildi.

Davlat rahbarining tashabbusi bilan qabul qilingan “2022–2026 yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasi”da “Har bir hudud – mamlakat iqtisodiyotining harakatlantiruvchi kuchi” tamoyili ilgari surildi. Bu yondashuv mintaqalar o'rtasida iqtisodiy imkoniyatlarni tenglashtirish va ularning ichki resurslarini safarbar etishning amaliy mexanizmlarini shakllantirishni ko'zda tutadi.

Asosiy qism. Mintaqaviy iqtisodiyot nazariyasi XX asrda iqtisodiy geografiya va makroiqtisodiy tahlil sohalarining kesishgan nuqtasida shakllangan. Bu yo'nalishning asoschilaridan A. Veber, V. Kristaller, U. Izard va P. Krugmanlar hududiy ishlab chiqarish kuchlarining joylashuv qonuniyatlarini o'rganishgan. Zamonaviy mintaqaviy iqtisodiyotning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- hududlarning iqtisodiy salohiyatini baholash;
- ishlab chiqarish kuchlarini optimal joylashtirish;
- infratuzilma va transport tizimlarini rivojlantirish;
- hududiy tafovutlarni kamaytirish;
- barqaror bandlikni ta'minlash.

O'zbekiston misolida mintaqaviy iqtisodiyotga e'tibor so'nggi yillarda sezilarli darajada ortdi. Har bir viloyatning iqtisodiy o'sish sur'atlari, eksport salohiyati va bandlik ko'rsatkichlari tahlil qilinmoqda. Bu esa hududiy rejalashtirishni ilmiy asosda olib borish zaruratini kuchaytirmoqda.

Mintaqaviy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida bir nechta asosiy omillar muhim ahamiyat kasb etadi:

Investitsiyalar. Hududlarda investitsion muhitni yaxshilash iqtisodiy o'sishning eng muhim omilidir. 2024-yilda O'zbekiston iqtisodiyotiga kiritilgan jami investitsiyalar hajmi 410 trillion so'mdan oshdi, shundan 27 foizi xorijiy investitsiyalar hissasiga to'g'ri keldi.

Infratuzilma. Transport, energetika, suv ta'minoti va axborot-kommunikatsiya tarmoqlari mintaqaviy integratsiyaning asosi hisoblanadi. 2017–2024 yillarda 10 ming kilometr avtomobil yo'llari ta'mirlandi, 5 mingdan ortiq elektr tarmoqlari yangilandi.

Innovatsiyalar va raqamli texnologiyalar. Raqamli iqtisodiyot elementlarini joriy etish ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi. “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida har bir viloyatda elektron xizmatlar tizimi shakllantirilmoqda.

Inson kapitali. Malakali kadrlar tayyorlash, yoshlar bandligini ta'minlash, tadbirkorlik tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash mintaqaviy barqarorlikning muhim omillaridir.

O'zbekistonning har bir hududi o'ziga xos ixtisoslashuvga ega:

- Farg'ona vodiysi – qishloq xo'jaligi, to'qimachilik va oziq-ovqat sanoati;
- Navoiy viloyati – kimyo va kon-metallurgiya sanoati;
- Buxoro va Xorazm – turizm va gaz sanoati;
- Qashqadaryo va Surxondaryo – energetika va neft-gaz sektori;

- Toshkent shahri – innovatsion xizmatlar, axborot texnologiyalari va moliya markazi.

Hududlarda sanoat zonalarini va logistika markazlarining tashkil etilishi iqtisodiy faollikni oshirmoqda. Masalan, “Angren”, “Jizzax” va “Navoi” erkin iqtisodiy zonalarida yuzlab yangi korxonalar ish boshlagan. Shuningdek, qishloq hududlarida “Har bir oila – tadbirkor”, “Yoshlar daftari” va “Ayollar daftari” dasturlari doirasida minglab yangi loyihalar amalga oshirilmoqda. Bu dasturlar nafaqat iqtisodiy faollikni, balki ijtimoiy barqarorlikni ham kuchaytirmoqda.

Mintaqaviy iqtisodiyotning rivojlanishida bir qator tizimli muammolar saqlanib qolmoqda:

- hududlar oʻrtasida ishlab chiqarish salohiyati va daromadlar tafovutining mavjudligi;
- ayrim mintaqalarda infratuzilma va kommunikatsiya tarmoqlarining yetarli rivojlanmagani;
- yuqori malakali kadrlar yetishmasligi;
- ayrim investitsion loyihalarning kechikib amalga oshirilishi.

Shu sababli mintaqaviy iqtisodiy siyosatda ilmiy asoslangan yondashuv, iqtisodiy tahlil va raqamli boshqaruv tizimini keng joriy etish zarur.

- **Xulosa va takliflar**

1. Mintaqaviy iqtisodiyot mamlakatning iqtisodiy barqarorligi, ijtimoiy tenglik va resurslardan oqilona foydalanishning asosiy garovidir.

2. Hududlarni kompleks rivojlantirish orqali iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish va ijtimoiy farovonlikni taʼminlash mumkin.

3. Oʻzbekiston tajribasi shuni koʻrsatadiki, mintaqaviy iqtisodiyotning muvaffaqiyati investitsiyalar, infratuzilma, inson kapitali va innovatsiyalarga tayanadi.

4. Raqamli iqtisodiyot va mintaqaviy klasterlar mintaqalarning raqobatbardoshligini oshirishda muhim oʻrin tutadi.

Takliflar:

1. Har bir viloyat uchun alohida “Hududiy iqtisodiy rivojlanish konsepsiyasi” ishlab chiqilishi kerak.

2. Mintaqaviy investitsion dasturlarni davlat-xususiy sheriklik asosida kengaytirish maqsadga muvofiq.

3. Infratuzilmani raqamlashtirish va transport-logistika tizimini integratsiyalash boʻyicha yagona platforma yaratish zarur.

4. Kadrlar tayyorlash tizimini mintaqaviy iqtisodiyot ehtiyojlariga moslashtirish, mahalliy oliy oʻquv yurtlarida amaliy iqtisodiyot yoʻnalishlarini kengaytirish kerak.

5. Raqamli iqtisodiyot vositalaridan foydalangan holda hududiy statistik tahlil va monitoring tizimini joriy etish mintaqaviy siyosat samaradorligini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sultonov, A. (2021). *Mintaqaviy iqtisodiyot va hududiy rivojlanish*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
2. Karimov, B. (2020). *Hududiy rivojlanishning asosiy omillari*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
3. World Bank. (2022). *Regional economic development in Central Asia*. Washington, D.C.

4. United Nations Development Programme (UNDP). (2021). *Digitalization and regional development*. New York: UNDP.
5. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2023). *Iqtisodiy ko'rsatkichlar*. Toshkent.
6. Tursunov, R., & Xolmurodov, F. (2019). *Innovatsion klasterlar va hududiy iqtisodiyot*. Toshkent: Ilmiy nashr.
7. Askarov, D. (2018). *Hududiy siyosat va iqtisodiy o'sish*. Samarkand: SamDAQU nashriyoti.
8. OECD. (2020). *Regional Development Policies in Emerging Economies*. Paris: OECD Publishing.
9. Muminov, E. (2021). *Investitsiyalar va hududiy rivojlanish*. Toshkent: Iqtisodiy tahlil nashriyoti.
10. Rasulov, J. (2022). *Raqamli iqtisodiyotning hududiy rivojlanishga ta'siri*. Toshkent: Ilmiy axborot.